

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10— K
pol leta . . . . . 5— „
četrt leta . . . . . 2-50 „
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste, če se tiska enkrat . . . 16 h
. . . . . dvakrat . . . 14 „
. . . . . trikrat . . . 12 „
za nadaljna uvrščanja od peti-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za peti-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 31. maja 1918.

Obnovitev goriške šole.

Le počasi se vračajo domu naši trpni begunci, in le počasi vpostavljam nove šole v našem okraju. Tu med Brici smo že otvorili šole: dvorazrednico v Kojckem in enorazrednico v Smartnem, Veldrijanu, Višnjeviku, Vipolzah in Cerovem. Tu intam bi agilen tovariš lahko ustanovil še kako šolo, a glavna ovira je glad. Ljudstvo strada v pravem pomenu besede, otroci trpe pomankanje, in mi učitelji teh nesrečnih otrok moramo deliti vse gorje z našim nesrečnim ljudstvom. Hudo je to in boli, a ipak si zadovoljen, ker čutiš v svojem srcu, da si res najpotrebnejši član svojega naroda. Ko napraviš svojo lepo dolžnost v šoli, pa prihajajo k tebi žene in starčki: »Gospod učitelj, napravite mi prošnjo za begunsko podporo, za vzdrževalno, za dopust mojemu možu, da obdelamo naše vinograde, da obdelamo naše polje, ker drugače moramo lakote umreti jaz in moji otroci! Moj sin mora domov vsaj za deset tednov, ker jaz ne morem, pol tej hrani niti vzdigniti krampa, suho polento glodam že nad tri mesece! Brata naj mi oprostite vojaške službe, ker se ne moremo preživeti s samim neslanim krompom, s to skopjo aprovizacijo itd.« Solza mi zaigra v očesu; lačen sem; truden, da komaj držim pero: nad petdeset, že nad 11 let starih otrok — analfabetov — sem poučeval tri ure, a sedaj piši, ker polenta ni še kuhana. Pišem in pišem, da vse odpravim, in takoj kakor gladen volk nad polento! Ustaneš od mize žalosten, ker še nisi zadostil energičnemu želodcu, ki te še vedno opominja z vojaškim imperativom, da nisi splošni vseh dolžnosti do njega. Hrana je preslaba, pelagro dobiš, me opominja razum, dosti je, mi zatrjuje žep in slušal sem glas zadnjega. Grem v sobo, pošta pojde v Gorico, reši se ta mučen uraden akt. Sredi dela se oglašajo želodec: »Gospodar, bodi mi zvest, kot v nekdanjih srečnih starih časih!« Pero se mi ustavlja, želodec mrmra, ustanem energično (?) in stopim skesan v kuhinjo naročat dvojce jajec,

ker drugače bi se mi spuntal želodec v popoldanski šoli. Usmiljena kmetica mi je namreč iz prijaznosti, »ker sem galant gospod« prodala v sosednji vasi nekaj jajec, kjer so bili naši ljudje še doma pod Cadornovo peto. Dal sem ji za vsako jajce, reci in piši: eno krono dvajset vinarjev, ker so ji otroci pravili, da nisem »zleht«. In žep, kaj pravi? Molči, žep in glasuj z želodcem, da bomo vzajemno delovali za blagor naroda! Kaj bi tu kvasil finančni minister iz mojega žepa, saj imam v jajčni valuti povedano stosedem-inšestdeset jajec mesečne plače. Ravno 167 jajec in služim za (m-) učenika že 23 let in suktno belo sem nosil 41 mesecev in še na vrh so mi nekaj dali, česar pa tu ne maram povedati, ker itak vsi veste, I kje najdem toliko moči, da živim? Ljubezem do rodne grude, ljubezem do tega nesrečnega naroda, dela čudeže!

Koncem januarja mi je dal c. kr. okrajni šolski svet odlok, da sem imenovan za učitelja na to šolo. Žalostnim srcem sem šel na postajo ajdovsko, a ko sem tu ugledal polno našega ljudstva, so se razgnale megle v moji duši in vedno lepše mi je bilo do železniškega predora v Zaloščah. Ko sem ugrl Dornberg, me je zopt stisnilo srce. Gole stene vaških hiš od tal do strehe brez vrat in lesenih delov v oknih so se mi dozdevale, kakor oskrunjene gole device. Tako žalostno čuvstvo me je pretresalo skozi rodoljubno Prvačino, in kdor ima toliko lepih mladostnih spominov na te nebeško lepe kraje, se mora ustrašiti, ko zre to opustošenje. Prišli smo na Volčjodrago; gledal sem lepe vinske griče na Vogerskem, kjer sem pred vnozr letopoto rodne grude ter srkal njen žlahtni sad. Vse razdrto, vinogradi vsaj za tekoče leto opustošeni, trte zanemarjene. Sedaj bi tu pač ne mogel vzključiti gradiški slavec: »Glej te zlate vinske griče!« Gole stene prijaznih raztresenih kmetijskih domov ti udejavljajo grozote nečloveške vojske in solza se nehote utrga domačinom, ki zro razorano Volčjodrago in njeno okolico. Nemo zro razvaline opazovalca in nehote sem izpraševal samega sebe: Kje so pa nekdanji tvoji prijatelji, gospodarji tega groblja? Razkropljeni šinom domovine, plakajo nad vojimi razvalinami; zmislil sem se na svetopisemskega Jeremijo.

In glej Bukovico na levi, stopi v prijazne Renče, hodi na vinorodno Gradišče, zri to lepo dolenjo Vipavsko dolino, strese te groza, povsod samo groblja: »Žalost tare mi duha,« kam pojdeš, kje boš služboval, kam položiš trudno glavo, kje potlažiš vedno glasnejšo in glasnejšo želodčevo nagrobno žalostinko —?? — Razvaline: Gradišče, Vogersko, Bukovica, Volčjodraga, Renče, Bilje, Gorenja in Dolenja Vrtojba, St. Peter, St. Andrež, Miren, Orehovlje, Rupa, Gabrije, Sovodnje, Rubije, Ločnik, Podgora, Pevma, Oslavje, St. Ferjan, Podsabotin, St. Maver, Solkan itd. Kdo more naštetiti vse te mučenike in mučenice božje okrog, nekatere vsaj še deloma ohranjene, ljubljene trpinke naše solčne nekdanje, danes solzne Gorice. Kaj bi tu obupaval in razmišljal? Naprej, pograbi vsakdo takoj za delo, dajte nam poleg časa še tako vroče zaželjeni mir, in rodno grudo preobrnemo v ljubezni! Namočena s krvjo in s solzami, nam bo zopet rodila srečo, po kateri se je zahotelo v vročem srcu. Pomnožena si sveta zemlja s tisoči in tisoči Jugoslovani, osoljena z razpadajočimi telesih vseh mogočih narodov, ki so se dvojebojevali v svoji silni zaljubljenosti za te, in te hoteli objeti v svoje naročje, a ostani naša, bodi zvesta svojim prejšnjim ljubljencem, ki so te že tisočletja branili in obdelovali s svojo srčno krvjo! Ali ostaneš —?

S takšnim premišljevanjem sem taval po raztrti Gorici in berlinsko botrstvo mi ni vlivalo prav nikake tolažbe v potrto dušo. Mučila me je misel, kako spravim svojo priljago v Kojcko, ker sem vendarle rešil se dve obleki iz starih srečnih časov. Iz ljubezni do »civilstanu« sem jih vlačil s seboj in ker sem bil še precej obilen, mi niso mogle vojaške oblasti postreči s primerno monduro, a moji prihranki (?) iz žepa nepozabnega očeta so se mi smilili, da bi za nje kupil suktno belo. Tako sem se mogel vsaj obleči, ko so me z jezo v srcu na mojo silno žalost odslovili od vojakov v Gradcu. Nekaj korajže sem pa le podelval po Kotlarjevi strani in šel sem na »k. und k. Platzkommando« v Gorici. In glej ljubeznost! »Zur Gründung einer Schule im von uns wieder okupiertem Gebiete«, so mi vendar le dali vojaški voz z dvema konjema in vojakom-Poljakom, da sem se pripeljal

do te briške metropole, kjer sem se hotel nastaniti začasno, ker v nepozabnem Mirnu še ni bilo mogoče življenje. Tako sem postal začasno Bric. Dobil sem zavetišče in hvaležen sem Bricem, a najbolj svoji teti-hotelirki v Brdih, ker kdo bo danes gledal na ves konfort nekdanjih pomelkuženih časov? Lepo je tukaj in ako trdim, da je stoinedenkrat lepše nego v Lebringu, mi bode gotovo verjel vsakdo, ki je okušal vse dobrote tega zgledega vojaškega taborišča!

Pogledal sem v šolsko poslopje, ki je ostalo vsaj v stavbnem pogledu nepoškodovano razen vrat in oken. Silen nered in nesnaga v šolskih sobah! Slame, papirja, človeškega blata, drva, brande, Cadornove cape, plinove šeme (Gasmaske), raztrgane odeje, špitalski papirji, puške itd, razbite steklenice, vsega je bilo polno, le uporabnega ničesar. Trije dobri starejši kmetje so prišli iz radovednosti za menoj, in kar hitro sem jih vpregel v delo, dasi so se branili z vsemi štirimi. Vile, lopate in grablje sem dobil, kjerkoli sem mogel in na delo, da izčistim Avgijev hlev. Može so me začudeno gledali, ko je frčala slama in mesnaga pred menoj, in niso se lotili dela, dokler nisem zagotovil vsakemu plačilo. Kar na račun sem dal vsakemu nekaj kron in delali smo do poznega večera in drugi dan nadaljevali z delom. Prišli sta dve radovedni dekleti in že sta bili vpreženi kot šolski delavki. Kupil sem metle — takrat so bile še po 6 K — in pometali smo vsi, da se je vse prašilo. Dekleta so nosila vodo in drgale vode v dveh razredih, ker takoj sem hotel ustvariti dvorazrednico. Prvega februarja smo imeli zopet po vojaško »splošno snajenje«. Posrečilo se mi je iz oken vsega šolskega poslopja zbrati toliko oken in šip, da sem zamašil vsaj oknica v dveh razr., popravil za silo vhodna vrata in bila je šola — on razred brez klopi, brez mize, brez vsake šolske opravde, toda nisem obupal. To šolsko poslopje je Cadornu služilo z vsemi kmetijskimi lišami in nekotlikimi barakami okrog za »Ospedale chirurgico della città di Milano, a z električno hitrostjo sem ga zopet povrnil svojemu namenu namreč šoli.

Našel sem pri snajenju celo več sketletnih ostankov nesrečnih podložnikov italijanskega kralja, ki je najbrže večkrat obiskal to danes zopet našo šolo — svojo

LISTEK.

Iz umetniškega sveta.

Koncert Kocian — Ličar.

V vrsto najboljših čeških goslačev spada poleg Kubelka in Ondříčka brezdvomno Jaroslav Kocian, ki uživa — dasi še razmeroma mlad — že svetovno slavo. Povsod kjer je koncertiral do danes so pisale kritike o njegovih igri le pohvalno. Če so prav pred kratkim brunni Tirolci njegov koncert odpovedali, je to pač znamenje časa, v katerem živimo. Letos si je Kocian izbral za svojega spremljevalca našega rojaka Cirila Ličarja, kar mora Slovence posebno zanimati. Kocian je ljubljano že večkrat obiskal, pogosteje sem bil pred dvema leti na njegovih koncertih v Pragi.

V soboto, dne 4. maja nam je priredil v nitijski dvorani umetniškega užitka poln večer. Nastopil je topot kot idealen interpret Antona Dvořaka in je igral njegov koncert v A-molu op-53. Kocianova igra ni očarala poslušalcev to-

liko radi kolosalne tehnične spretnosti kot radi poglobitve v skladbo samo. Jako lep in skoro nepozabljen utis je napravil tudi Čajkovskega koncert v D-duru, o-21. Otožna, mehka melodija prvega stavka »Canzonetta« je iz sordiniranih Kocianovih gosli plavala po dvorani kot dih pomladi, prestavila nas je za hip nekam drugam — Kocianov spremljevalec Ličar je svojo ulogo rešil imenitno. Solist in spremljevalec harmonirata redko. V tem slučaju pa bi lahko rekli, da sta se naslanjala v igri drug na drugega, da sta se kongenitalno poglobila v intencije skladateljev in zato je njih izvajanje lahko našlo pot v srca poslušalcev. Sam Kocian se je zlasti izkazal velikoga mojstra v Bachovih treh točkah: Bourée, Andante in Preludium. Njegova »Humoreska«, Sukova znana »Pesem ljubezni« in Smetane »Iz moje domovine« so prav tako očarale občinstvo.

Ne navadno velik uspeh je dosegel poleg Kociana Ličar kot pianist. Kar ne morem verjeti, da je to nekdanji Ličar, k je po ljubljanskih plesnih vajah za zabavo igral za večerno gažo 10 K. Z njemu lastno pridnostjo in vztrajnostjo — brez vsakih podpor — je Ličar z odličnim uspehom končal večletne študije na praškem konservatoriju in sedaj imamo pred seboj samoraslega umetnika, ki bo vedno delal čast Slovincem! Ekscenteltno je sviral Bach-Lizstove varijacije na temo »Plakanje-zdihovanje« in je moral na burni

aplavz občinstva, ki ostane pri klavirskih točkah dosledno mrzlo — dodati še par točk.

Ličarju k njegovemu izrednolepemu umetniškemu uspehu iskreno čestitamo!

Dva koncerta Olge Borove-Valouškové in Jaroslava Jeremiaša.

Že po točkah vzporeda in njegovi sestavi sodim prireditelja koncerta. Vzor vzporedov, ki sta imela res smisel, sem opazil pri dveh koncertih slavne češke altistke Olge Borove-Valouškové in klavirskega virtuozu Jaroslava Jeremiaša iz Prage. Prvi večer nam je podal — v malem okviru seveda — zgodovinski razvoj češkega samospelva, drugi pa samospelva svetovnih klasikov. V četrtek, dne 9. maja so bili na vzporedu zastopani češki skladatelji Smetana, Dvořak, Fibich, Novak, Kunc, Křička in Jeremiaš z najzbranejšimi samospelvi, ki kažejo na kako visoki stopnji je češka glasbena umetnost. Najsibo potem Smetanova »Nekamenujte proroki«, ki se še giblje v preprostejših formah ali Dvořakova »Při rekah babylonskyhe«, ali Zdenka Fibicha »Loreley« in duhoviti skrajno moderni skladbi Novaka »Ballada horska« ter pretresljiva socialna Kunčeva: »Kdo na moje misto«, vse nosijo pečat najidealnejše plemenite, viskoko stremeče glasbe. Pa tudi na rusko glasbo spominjajoča Křičkova »Ukolebavka« in

vsaj po vsbini iz koncerta Svěrdstremove znana, Jeremiašova skladba »Matčino srce« ste bili sijajni točki prefepega vzporeda.

Vse te težke skladbe je pela g. Olga Borova-Valoušková z občudovanja vredno rutino. Ima širok, temen polnodoneč alt, zlasti v nižini krasno pobarvan, v višini pa ni mogel ogreti. Morda solistka ni bila dobro razpoložena, ker je znano, da ima nenavadno obsežen glas. Prednašanje pesmi samo je bilo čuvstveno, da takega zlepa ne pomnim. Naša publika, ki že pri Lajovčevih skladbah ostane hladna, bi imela v tem slučaju več povoda zdehati, ker so bile pač vse skladbe lajiku silno težko razumljive. Opazil sem pa ravno nasprotno. Dovršeno predavanje koncertantke in izvrstna spremljiva g. Jeremiaša na klavirju sta ljudi očarala, da ploskati niso mogli nehati.

G. Jeremiaš je igral sam na klavir par znamenit Smetanovih stvari hvalevredno.

Tudi sobotni koncert je baje uspel sijajno, žal se ga nisem mogel udeležiti. Aranžerju teh dveh koncertov gre hvala, ker nam je priredil dva idealna umetniška užitka polna večera, kakoršnih v sezoni ni bilo mnogo.

Slavnostna akademija v spomin dr. Kreka se je vršila četrtič v nedeljo popoldne ob petih pri znižanih vstopninah kot ljudski koncert z enako lepim uspehom kot že prej trikrat. Z. P.